

УДК 323
ББК66.4
А 43

Утверждено Ученым Советом факультета философии и политологии КазНУ им. аль-Фараби

Утверждено методбюро факультета философии и политологии КазНУ им. аль-Фараби

Рецензенты:

*Алияров А.А., доктор политических наук
Нарбаев Б.Н., доктор политических наук, профессор
Шалтыков А.И., доктор политических наук, профессор*

Отв. ред. проф. А.С. Балапанова

А 43 Актуальные проблемы международной, региональной и национальной безопасности: Сборник научных трудов / Под . ред. проф. А.С. Балапановой. - Алматы: Казак университет!, 2014. - 567с.

13Б^ 978-9965-12-351-1

Сборник научных трудов содержит результаты исследований зарубежных и казахстанских ученых, презентованные на международной научно-практической конференции "Актуальные проблемы международной, региональной и национальной безопасности", посвященной 60-летию юбилею казахстанского ученого, доктора политических наук, профессора Л.М. Иватовой.

В сборнике трудов раскрываются теоретические и прикладные аспекты исследования актуальных проблем международной, региональной и национальной безопасности. На основе проведения сравнительного анализа зарубежного и казахстанского опыта обеспечения безопасности выявляются тенденции, факторы, угрозы и механизм обеспечения безопасности на международном, региональном и национальном уровнях.

Монография может быть полезной для студентов, магистрантов, докторантов, профессорско-преподавательского состава вузов, широкого круга специалистов в сфере безопасности, государственной политики и управления.

УДК 323
ББК66.4

15Вы 978-9965-12-351-1

© Казахский Национальный университет
им.аль-Фараби

№ 10! \

а?'

Казахстан Республикасы Премьер-Министршіц

АЛҒЫС ХАТЫ

\$.

'Ууфмешт IАэ^ци ШмрЗалычрнЗы!

*Си уа&мрсиндиу саясаятану жлгытыж цма^-ты уме уошв,
мемлиеттжж бастофу, уаутиЗИк, ш фэне сыр'цы саяаж
салаши)тк I вЦ/ндж феке саяашиаш/мше(n птШму уамнуыш
ба^ттт цй% еттШШ.'Шд ОтшымыЗдмы кеимдму мтвчОфдыу
ф-кейици, швкфитфНу фауа бугьтыу утыптауыш её ыкихмм
ттШд*.*

*ьяяишиит/самтпыу усауи ошамрк кятерьдтв ми всерт
ттШен СШир елтрп еубмгрФЗ бт втрфшн гышьти-лАтнкалиц
уы?ИмтиШ. <1, Шж%и топ, ямышмды (кмШемгм.*

*Шим мфеАлтыкуыМт шын фу^/е-ит цтишцита-^ отфыц
аждвт уауытия мцмт дтсм/яуу. отбасцыЗи амндыу. пм цт-
бфютишАмт!*

*ткасьтын
Шемм^-Мм'Нжм/п*

a&g a

Лтна, 20-14 жиши увуниф

атындағы ҚазУУ-нщ элеуметтану және элеуметга жұмыс кафедрасыныи агаокытушысы.....456

9.КЕЛІССЕЗ - МЕМЛЕКЕТ АРАЛЫҚ ЖАНЖАЛДЫ ШЕШУДІ ТИІМДІ КУРАЛЫ РЕТІНДЕ

Кайдарова А.С., саяси ғылымдарды кандидаты, доцент, Таубаева С.У., саясаттану мамандығының 2 курс магистранты.....463

10. МЕЖДУНАРОДНЫЙ ИМИДЖ ГЛАВЫ ГОСУДАРСТВА Н.А. НАЗАРБАЕВА КАК ГАРАНТ БЕЗОПАСНОСТИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

Ким Л.М., к.филос.н., доцент кафедры политологии, Амиова М.М., магистрант каф политологии КазНУ им.аль-Фараби.....468

11. КАЗАКСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ УЛТТЫК. КАУІПСІЗДІК САЯСАТЫНДА ЭСКЕРІ К.ОРГАНЫС МӘСЕЛЕЛЕРШІ МАНЫЗЫ

Жанпейісова К.Д., Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия Улттык Университет! Журналистика және саясаттану факультет! саясаттану кафедрасыныи доцент! м.ат.....473

12. КЕДЕНДІК ОДАКТЫН ЖУЗЕГЕ АСУЫ БАРЫСЫНДАҒЫ КАЗАКСТАН-РФ КАТЫНАСТАРЫНДАҒЫ БАСЫМ ФАКТОРЛАР ЖӘНЕ ОЛАРДЫЧ ЕРЕКШЕЛІКТЕР

Омаргазы ЕЛЕ., саяси ғыл. кандидаты, вл-Фараби атындағы ҚазУУ, саясаттану кафедрасыныи доцентнщ м.а.....477

13. РЕГИОНАЛИЗМ В СФЕРЕ БЕЗОПАСНОСТИ В АЗИАТСКО-ТИХООКЕАНСКОМ РЕГИОНЕ

Ахметов Е. Б., Рп.О. докторант, старший преподаватель кафедры международного права КазНУ им. аль-Фараби.....484

14. РЕГИОНАЛЬНАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ КАК СОСТАВНАЯ ЧАСТЬ МЕЖДУНАРОДНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Сейдуманов А. Ж., докторант ФФиП КазНУ им. Аль-Фараби.....493

15. ТЕРРОРИЗМ - УГРОЗА ЛИЧНОСТИ, ОБЩЕСТВУ, ГОСУДАРСТВУ

Назарова СВ., канд.политических наук, Шевченко Л.Я., канд.исторических наук, Костанайский государственный педагогический институт.....499

16. ТЕРРОРИЗМГЕ ҚАРСЫ ҚУРЕСТІ СЯСИ - ЗАННАМАЛЫК. ТЕТІКТЕРІН КАЛЫПТАСТЫРУ

Тулбаева М. К., саяси ғылымдар кандидаты, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия улттык. университетыч доцент!.....507

17. ЕЛІМІЗДЕП ДНИ КАУІПСІЗДІКТІ КАМТАМАСЫЗ ЕТУ МЕХАНИЗМДЕРІ

Габдуллина Б. А., тарих шл. кандидаты, Біржантiev Е. К., Л.Н. Гумилев ат. ЕУУ саясаттану мамандағынын, магистранты, Н.9. Назарбаев стипендиаты.....517

18. ДІНИ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ ДІНИ ЭКСТРЕМИЗМНІ АЛДЫН АЛУДЫН КЕПІЛІ

блтаева Н. С, ҚазУУ Дінтану және мәдениеттану кафедрасыныи окытушысы.....521

19. РАДИКАЛЬНЫЙ ВАХХАБИЗМ КАК УГРОЗА НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ГОСУДАРСТВА

Мәлік Г. А., 2 курс магистрант.....524

20. ХАЛЫКАРАЛЫЦ КАТЫНАСТАР ТЕОРИЯСЫНДАҒЫ КАУІПСІЗДІК МӘСЕЛЕСІ ЖӘНЕ ХАЛЫКАРАЛЫЦ КАУІПСІЗДІК

Нуран Д.Н.,эл-Фараби атындағы ҚазУУ-нщ элеуметтану және элеуметпк жұмыс кафедрасыныи ага окытушысы, ббдюерова Г.О., кафедрасыныи профессоры, социология ғыл. докторы.....531

21. ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ - ГЛОБАЛЬНАЯ ПРОБЛЕМА СОВРЕМЕННОСТИ

Жотабаев Н.Р. кандидат политических наук, доцент кафедры политологии КазНУ им. аль-Фараби.....537

22. АЫАІ.У515 ОР ТНЕ ШРРЕКЕЫТ АРРКОАСНЕЗ ТО ТНЕ ЗТІШУ ОР КЕУОШТЮЫ

Клубауеуа 5пиду1а, РпО сапсйсіе, Оерар1теп* о! Ролюа! Заепсе а1- РагаЫ Кагакп Ыа^опа! ШмегвКу.....541

23. АЗИАТТЫК-ТЫНЫК МУХИТ АЙМАҒЫНДАҒЫ ХАЛЫКАРАЛЫК КАУІПСІЗДІК МӘСЕЛЕЛЕРІ

Абдыкаимова Н.Т., Мекебаева МА.....545

24. ОСНОВНЫЕ УГРОЗЫ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН НА РЕГИОНАЛЬНОМ УРОВНЕ

Акишев А.А., доктор политических наук, профессор, проректор по стратегии развития, воспитательной и социальной работе ПГУ им.С.Торайгырова.....549

25. ВЗАИМОСВЯЗЬ МИГРАЦИИ И ПОЛИТИЧЕСКИХ ПРОЦЕССОВ В КОНТЕКСТЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Нурмагамбетова СБ., кандидат исторических наук, доцент, Астана .555

- непризнание четырех мазхабов ислама (религиозно-юридических школ ханафидский, маликитский, шафиитский, ханбалитский);

- обоснование концепции Халифата как формы правления, где мусульмане смогут найти выход и решение своих социально-экономических и политических проблем;

- создание четкой иерархизированной организации, единолично подчиняющейся своему лидеру (в особенности, в форме учитель-ученик) [2, с. 38].

Выявление экстремистских признаков позволит предпринять такие упреждающие меры, как блокирование насильственных действий вахабитов на начальной стадии и недопущение становления и развития организационных структур вахабизма. Очень важно разобраться в их религиозно-политических деятельности организации. От этого зависит будущее Казахстана как миролюбивого и светского государства.

Литература:

1. Религиозная безопасность Республики Казахстан / Жусипов Б. С. отв. ред. Сарсенбаев Т. С. Алматы: 2012 г. - 112 с.
2. Роль религиозного фактора в политике обеспечения национальной безопасности Республике Казахстан /Тохтаров А. А. дис. канд полит, наук. Казнацпед ун-т им Абая; науч. рук Романова Н.В. Алматы: 2010 г. - 152 с.
3. Религиозный экстремизм как угроза безопасности Казахстана / Жусипов Б. С. Казахстан-Спектр научный журнал; Алматы: 2009 г.- 90 с.
4. Религиозно политически-экстремизм как угроза региональной и национальной безопасности стран Центральной Азии / Тукумов Е. В. дис. канд полит, наук. Науч рук Кадиржанов Р. К. 2011 г. - 157 с.
5. Вахабизм www.gi.yulapedia.org
6. Новая история стран Азии и Африки XVI - XIX века /гл. редактор А.М. Родригес, Москва: 2004 г.- 511 с.
7. БдШг сазизипип ШгаНап уе 1гдЦ2теп 151ат Ои\$тап1|д! / М. 5ic1dК Сйтйз: Ра1|Ыз1апЫ1: 2004 г. - 130 с.
8. История Саудовской Аравии (1745 г. -конец XXв) А. М. Васильев, М: «Классика плюс» 1999 г. - 672 с.
9. Саудовская Аравия: эпоха созидания / Б. Тасымов, Алматы: 2008 г. 160 с.
10. Атлас. Целый мир в твоих руках / Еженедельное издание Выпуск № 5, 2010 г. - 14 с.

ХАЛЫКАРАЛЫК. КАТЫНАСТАР ТЕОРИЯСЫНДАГЫ КАУ1ПС1ЗД1К МЭСЕЛЕС1ЖЭНЕ ХАЛЫКАРАЛЫЦ КАУ1ПС1ЗД1К УГЫМЫ

**Нуран Д.Н.,эл-Фараби КазУУ-нщ элеуметтану жене елеумегпк жумыс кафедрасының ага оқытушысы,
Эбдшеров Г.О., кафедрасының профессоры, социология ғылымдарының докторы**

Жалпы халыкаралық катынастар жүйесінде және халыкаралық қауымдастық саласында жана Міндеттерді шешуді талап ететін қоғамдық-саяси жағдайлар өзгерді Егер де бұрын мемлекет қызметі ішкі және сыртқы ю-эрекетімен шектелген және ондағы қауымдастық әр түрлі тәуелсіздік қамтамасыз етілген болса, ХХ-ХХІ ғасырда бұл өзгеріс бастады. Бұрын іштей турақты мемлекет халық қарама-қарсы сенімді позицияны иеленген. Ал қазір бұл жағынан халықаралық фактор іштей турақты мемлекетке тубегейлі әсер етуі мүмкін.

Халықаралық ланкестік пен қылмыстың, жаппай қырып-жою қаруын тарату және бұл қарулардың ланкестік ұйымдардың қолына түсуі қауіпті, сондай-ақ аймақтық және ішкі саяси қатынастар мен дағдарыстардың есуі қазіргі халықаралық катынастар дамуының басты факторлары болып табылады. Жаңа қауымдастық халықаралық саяси институттарға зиянын тигізеді және олар шынайы халықаралық емірдің жағдайына бейімделуге және турақты мониторинг механизміне қурама және дағдарысты аймақтарға тез арада жауап беруге итермелейді Бұл жағдайда халықаралық институттарды кешенді зерттеу әлемдік саяси процестерді туануға қунды болып табылады.

Кен мағынада қауымдастық сезімді басты қундылықтарға тән қатерлерден қорғану жағдайы дегенді білдіреді. Қауымдастық анықтамасына белгілі ұйымдасқан амалдар мен шаралардан, институттардан, серіктестермен келісімдерден және т.б. қорғану деп те түсінік берілетін жатады. Бірақ қорғануды қамтамасыз етудің бар кешең қатерлерді сипаты мен келемімен анықталады. Сондықтан «қауымдастық ұғымы «қауымдастық - одан қорғану» деген сездердің қатар келуімен сипатталады [1,86.].

Қауымдастық турған және қорғануды талап ететін объектіге байланысты мәселе «адам қауымдастық», «адамдар тобының қауымдастық», «қотам қауымдастық», мемлекеттің «ұлттық қауымдастық», мемлекеттер тобының. «аймақтық қауымдастық» немесе «ұжымдық қауымдастық» (мысалы, қандай да бір аймақ немесе одақ құрайтын), сонғысы бұқт элем қауымдастығын құрастыратын ретінде қарастыратын «жамаандық қауымдастық» туралы болуы мүмкін.

Сонғы кезде ғылымдар қатары әскери, экономикалық, саяси, экологиялық, мәдени, ақпараттық және адам елфінің басқа

аспекттер жана кубулуштардын ретинде карастырып, кауапкерчиликтеги тусундурмалардын кешендери кеч магыналы

тусундурмалардын карастырууда. Дегенмен, бул салалардын бир-биринен тыгыз байланышы болганымен эркин саланын езгочу каут-катор, одан корганудын амалдарынын ерекшелери жана оларга каршы туруу куралдары мен заңдылыктарынын ерекшеликтерин бар экендигин ескерген жөн. Сонын шунда эскери кауапкерчиликтеги барлык элемдери эрекеттешпекке, барлык аямдери саясат кешенге типтештирип каут ете жогары. Улттык мудден! жузеге асыруу уш жана халыкаралык жагдайга эсер етуу мемлекеттин куатымен, ягни ен, алдымен онын эскери кууи непызде аныкталды. Натыйжада эскери кууи халыкаралык катынастардын тэрибиелери жана зерттеушери жоспарларынын да орталык маселеси айналды. Сондыктан кауапкерчилик маселеси кызганада эскери кауапкерчиликке тоналмай кету мумкин емес.

Халыкаралык катынастар теориясында Шеллинг керсеткендей, «стратегия гылымга эскери баш туралы саймайды, ол мажбурлеудун, каут тенденциялардын немесе керситуудын енери болуп калады». Ол карсылыктын жерге басууга багытталган тоталды, жапанды болады [2].

Согыс дуниежумуш тарихтын басты кашып кутула алмайтын факторлардын бири болгандыктан, согыспен байланышы ю-эрекеттердин барлыгы «жогаргы саясат» саласына жаткызылган. Кога мен баскаруу топтардын басты назары болуп жаткан жана болашақта кууи турган каут-каторго каршы тура алатын эскери кууи ие болуда болды. Мемлекеттик кайраткер мен эскери баскаруушынын кызмат бери келбетпен сипатталды. Казир танда да бурингы «темен саясат» саласына жататын экономика, экология, мадениет жана т.б. салалардын, адам эркинде кажетУч есуде де кауапкерчиликтеги эскери аспекти бурингыдагыдай армия орында болуп кабылданады. Бул дегенимиз эскери саланын, баска салалардан айырмашылыгынын адам эрки мен елдин эркин ириликтеги сиякты жогаргы кундылыктарга телей кауттен тенуже байланышы болгандыктан ондагы кауттен сипаты «катор» экендигин жетиретмдиги. Ал баска жагдайларда армия жоспарга баска кауттер, мысалы, экономиканы кулатуу, аштыкты, эпидемияны туундатуу жана т.б. шыгуу мумкин.

Кен магынада эскери кауапкерчилик каруу кууи колдануу немесе колдануу ыктымалдыгынын бар болуун жетирет. Бул сала оган Карсы ю-эрекет ететим, биринчи кезекте корганыс, ишюстер, кауапкерчилик, сырткы барлау сиякты «кууи» ведомстволар хабардарлыгына юретм кууи алдын алатын амалдармен аныкталады. Сонымен катар бул ведомстволар катарына баска мемлекеттермен карым-катынаста эскери маселерди карастыратын дипломатиялык ведомстволар да

жатады. эскери кауапкерчилик куралдары мен кууи материалды камтамасыз етуу, бержен бурин, мемлекеттин эскери-ендиргич кешенимен, сонымен катар мемлекет экономикасынын баска кууи-материалдарымен жузеге асырылады.

Тарихи эскери кауапкерчилик саласынын ю-эрекетини басым бел мемлекетке катысты болуп табылады. Мемлекет - каруу зомбылык колданууга рухат берет жана жогаргы потенциал иеа. Онда ез азаматтарынын эркин, территориялык тутастыгы жана конституциялык кууи-материалы сиякты ен

басты кундылыктарга тенештирип каут-каторден коргайтын непыз жауапкершилик жатыр.

Кейин мемлекеттер уш жана ездерини дамуунын белги кезендерде шу каут-катор басты маңызга ие болуу мумкин. Мысалы, жана мемлекеттик калыптасып жаткан процессте билги кууи-материалды алуу, сепаратизм каут сиякты кезендер. Тарих бойы шу кауапкерчилик маселеа мемлекеттин егемендети карауунда болган. Мемлекет шунда орун алган каруу катыгыстар баска мемлекеттердин де маселеси айналуу мумкин. Мысалы, каруу катыгыстардын болууна байланышы керан елдерге кен келемде адамдардын кашуу - керши мемлекетке каут ретмде каралуу мумкин. Мундай каут турини трансшекаралык дел аталады.

Дегенмен, эскери кауапкерчилик саласындагы мемлекеттин басты жауапкершилик - баска мемлекеттерден немесе шетелди мемлекеттик емес катысуудан туатын сырткы каутке каршы туруу. Сондыктан халыкаралык кауапкерчиликтеги непыз болуп мемлекет-улт кауттен болуп саналат жана улттык кауапкерчилик табылады.

Ресей саясаттануушысы О.А. Белков улттык кауапкерчилик - тулганын, кога мен мемлекеттин эркин маңызды мудделерин жана де улттык кундылыктар мен эркин салтык турини кен аукумды сырткы жана шу каут-каторден (саяси, эскери, экономикалык, акпараттык, экологиялык жана т.б.) коргалуу жагдайы деп керсетед! [3].

Дегенмен мемлекеттин улттык кауапкерчиликтеги камтамасыз етуу жеке мемлекеттик катынаста келмейт. Ол барлыгынын кауапкерчилик жана мундай жуйедеги эркин катысуушынын мудден коргайты жана ю жактылык, блоктык, аймактык, жапандык катынастар жуйеамен тыгыз байланышы.

Казир танда бир жагынан эскери-саяси, ешин жагынан элеуметтик-экономикалык, экологиялык, акпараттык-технологиялык факторлар аракетинасыжа байланышы пиринчи алмасу жапгасуда. Кауапкерчилик маселесинин «кен» амалын жактаушылар экономикалык жана баска факторлар ролун кууи келе жаткандыгын айтады. Онын карсыластары бул жагдайда кауапкерчилик маселеа халыкаралык

катынасгарда жене элемдж саясатта бар кептеген баска аспектшермен «шайылып кетедь дейдк

Теория саласындагы тэты б1р каушаздж мәселеа аймактык, халыкаралык жене жабандык каутазд1ктерд1ч араматынасы болып табылады.

Халыкаралык және аймактык каутаздж мәселеа халыкаралык уйымдар мәселеамен тыгыз байланысты. Каз1рп таида халыкаралык каутазд1кт1 камтамасыз етумен айналысатын институттардын шнде БУУ ерекше орын алады. Цау1пс1зд1к мәселеанде аймактык курылымдар мәселес! де, эаресе Еуропада ерекше мэнге ие. ЫржшГ орынды Е^ЫУ, НАТО. Каз1рп танда БУУ-нын реформалануынын басты максаты элемд! сактап калу мен устап туру саласын барынша ти!МД|рек ету болса, сондай-ак НАТО-ның еуропалык каутсвдж мәселесм камтамасыз етуде алатын орны мен рол! де сондай. Бул уйым белпл! максаттары мен мшдеттер1мен сотые жылдарында Курылган.

Ал жабандык каутаздж термижне келетш болсак, жогары да айтылгандай, каз1рп танда жача жабандык каутаздж термижн өнг1зуд1Ц кажетплИ айтылып жур. Халыкаралык каутаздж термин! о бастан-ак мемлекеттер аралыгындагы каутаздж карым-катынастарын бтд1рген болса, каз1р мемлекеттермен катар жабандык эрежелетже мемлекетпк емес актор да белсенд! эсер етуде. Мунда адамзаттыч барлык өм|рл1К кажетп мудделлер! мемлекеттер, мемлекеттер тобы, мемлекетпк емес катысушылар б1р жиынтык ретшде және олардын, каутаздшн камтамасыз ету саласы ретЫде карастыратын жабандык каутаздж мәселеа сез болып отыр. Егер де халыкаралык каутаздж угымын тек мемлекеттер арасындагы карым -катынас кауша'здю деп карастыратын болсак, онда жабандык каутаздж саласындагы угым кеч болып табылады.

Ызге кебжесе жабандык каутаздж пен мемлекеттж жуйелер арасындагы аралык ретЫде карастыратын аймактык жуйеге катысты структурализмн1Н непзп тужырымдамасын дамыткан Барри Базаннын кезкарасы жакынырак келед|. Аймактык жуйесМч еч басты ерекшелт болып, кау1пс1зд1к мәселеан кешенд! карастыру табылады.

Каз1рг1 танда халыкаралык каутазд|кт1 камтамасыз ету кез-келген мемлекет кызметиш және ғылыми зерттеулердшч &рдөн-б1р мачызды мәселеа болып табылады. Халыкаралык каутаздкп камтамасыз ету адамзат баласы тарихымен катар келе жаткан мәселелерд1ч б1р|. Ол тек ХХ гасырдыч басында дуниежузц-щ сотые туындауының накты каут-катерше байланысты осындай ерекше атауга ие болды. Осы кезден бастап халыкаралык каутазд1кп камтамасыз ету согысты болдырмау туетН1пмен бара-бар келед1 Б1р|нип дуниежузшж согыстан кей1Н осы мәселен! жузеге асыру максатында Улттар Лигасы курылды.

Дегенмен согысты болдырмау багытында жасалган мундай ю-тэж1рибел!к кадам мәсележ шеше алган жок, Еюнал дуние жузтж сотые, одан кейш «суык сотые» керУс тапты. Енд| осы кезден бастап каз1рп жатдайда халыкаралык каутазд1кп камтамасыз ету согысты болдырмау және каруландыру дау-жанжалы туанюмен кенейттген турде крлданылып келедк

Мемлекетпч каутаздж мәселеа ежшч еткеж мен бугЫ, кызмет! мен зандылыгы бар туракты дамудаты б|р тутас процесс болып табылады. Мемлекет сонау езнч пайда болуынан бастап егемендт1пн, ятни б1р|ншцен сырткы кысымды болдырмаумен түс1нд|р|лет1н улттык каутаздИн сактап калудын. камын ойлаган. 1^аз1рп танда бул угым 1шо тураксыздык каут1мен байланысты мәселелерд) карастырады. Сондай-ак когамдык-саяси жагдайлардыч езгеруше байланысты мемлекет бурынтыдатыдай 1шо және сырткы ауматындаты кызметш тана камтамасыз етт коймай, аймактык және халыкаралык каутаздж мәселеане зор мэн беруш уакыт талабы керсетт отыр. Бурын 1штөй туракты мемлекет халыкаралык аренада сен!мд| позицияны иеленген болса, каз1р, б1р жатынан, халыкаралык фактор кез келген сырткы кысымдылыкты керсетпесе де, 1штөй туракты мемлекетке тубегейл! эсер ете алады. Б1р жатынан, халыкаралык сала мемлекетпч кандай да б1р баска амалдардыч себептер1мен жете алмай журген 1ШЮ каутс1зд1пншц кушт! факторы болуы да мумюн. Ресей зерттеуиш Юрьев Т.В. керсеткендей, «мемлекеттердшц улттык мудделермч келюу жолдарының кершо! - аймактык, халыкаралык, жабандык каутаздж тужырымдамаларының мэн1, дегенмен тек мемлекеттерд1ч улттык мудделер1Н1ч кел1су1мен бул мәселелер шешшш коймайды. Мемлекеттерд1ч улттык мудделерЫч сэйкес келу! тэты да келюу жолдары туралы белп'л! тужырымдамалармен баскарылатын және ездер!Н1ч топтык мудделер1н езара, сонымен катар уш1нш1 мемлекеттермен де талап ететЫ эр турл1 аймактык және халыкаралык одактарды тудырады» [4, 1646.].

Халыкаралык каушаздж сөз1Н1ч мэн1н ашу уш1н «сотые» және «бейбггштж» терминдер! колданылып келген. «1^ау1пс1зд1к» терминИч согысты болдырмау - халыкаралык мэнге ие болуы Улттар Лигасының кужаттарында колданылган. Мунда кау1пазд1кт1 камтамасыз ету - бейбггилж немесе согыстыч болмауы сиякты дэстурл] туан1ктермен карастырылтан. Бул мждет Еюнш1 Дуниежуз1л1к согыстан кей1н барынша мачызды мэнге ие бола бастады. Жалпы каз1рп халыкаралык каута'здж түс1Н1п БУУ-ның курылуымен калыптасты. Бул уйымның Жарлытының б1рЫш1 бабында оның еч басты М1ндег1 аныкталган: «1. Халыкаралык бейблш1л1к пен кау1пазд1кт1 устап туру және осы максатпен элемге кау(птерд| болдырмау мен жок кылу ушш

тиімді ұжымдық шарапарды қолдану және қысым актистері немесе элементі бұзатын басқада ю-эрекеттерді басу және элементі бұзуга алып келетін халықаралық талас пен жағдайларды шешу немесе реттеу, әдетік пен халықаралық құқық принциптерше сәйкес бейбітшілік амалдарды жүргізу» [1, 136.].

Қазақстандық саяси энциклопедияда халықаралық қауіпсіздік ұғымы былай тусіндіреді: «Халықаралық қауіпсіздік - бұл дүниежүзі елдерінің халықаралық құқықтың, жалпымен мойындалған принциптері мен ережелері, сонымен қатар олар арасындағы келісімдер мен келісімдер немесе қарулы қауіпсіздік, жалпы элементі бұзуга және оған қауіпсіздік туралы шешімдерді, жалпы элементі бұзуга және оған қауіпсіздік туралы шешімдерді БҰҰ-ның Жарлығын сақтайтын элементтер туралы, халықаралық қатынастар жүйесінде жағдайы».

Халықаралық қауіпсіздікті қамтамасыз ету үшін шынайы мүмкіндік элементі удемелі өзгерту, бәрмен бұрын фашизмнің күйрету нәтижесінде туындаған. Үлкен мәнге бейбітшілік пен халықаралық қауіпсіздік ұстап тұру мақсатында құрылған, нығайтылған және кеңейтілген БҰҰ ие болды. БҰҰ-ның, Қауіпсіздік Кеңесі халықаралық элементі және қауіпсіздікті ұстап тұруға жауапты ең басты орган болып табылады. Ол (қандай да бір субъектіге заңсыз саяси қару қолдану) қысым қолданушыға әр түрлі әдістермен әсер ететін санкцияға (құқыққа) ие [5, 346.].

Халықаралық қауіпсіздік соғысты болдырмау тусымен шектелетін қана қоймай, элементі қырып-жоюдың бірден-бір катал түрі «суық соғыстың» жалғас табуы - бұл мәселе ары қарай қиындаып жатты. «Суық соғыстың» салдары халықаралық қатынастар жүйесінде айтарлықтай өзгерістер тудырды. Сонымен қатар мемлекеттік және аймақтық дау-жанжал, қылмыс пен

терроризм транснационализациясы, мемлекеттер арасындағы бұрын сонды болмаған экономикалық байланыстардың, есу, миграция ағымының едәуір есу - мемлекеттер арасындағы стратегиялық әскери тепе-теңдікті ұстауды бұзды дестүрлі «халықаралық қауіпсіздік» туралы мәселесін қайта қарауды талап етті.

«Халықаралық қауіпсіздік» термині шелей мағынада қауіпсіздік немесе қарулы жок болуын, ең бастысы, физикалық қырып-жоюға алып келетін ұлттар, мемлекеттер арасындағы әскери сипаттың болмауын білдіреді. Ресей зерттеуші Н.А. Косолапов қарулы қауіпсіздік, «суық соғыстың кезінде халықаралық қауіпсіздік олардың толық егеменділігін, саяси және экономикалық тәуелсіздігін, саяси-әскери басу мен қысым қолдануға тойтарыс беру мүмкіндіктерін, олардың басқа мемлекеттермен тең, құқықты қарым-қатынастарын қамтамасыз етуге мемлекеттік емес сүруше және жұмыс (сәуімге қажетті

жағдайлар жасайтын халықаралық қатынастар жағдайымен» бара-бар келген [6, 66.].

Сонымен бірге, «халықаралық қауіпсіздік» термині, қазіргі мазмұны мемлекет аралық әрекеттегі шенберінен шығып, әскерімен бірдей келетін жаңа аспектілерді қамтиды. Халықаралық қатынастар теориясында «халықаралық қауіпсіздік» «ұжымдық қауіпсіздік», сонымен қатар «жалпы», «дүниежүзілік», «жапондық» және «жалпы келемдік» қауіпсіздік туралы тұлғаларымен қаланып келген. Халықаралық қауіпсіздіктің әскери, саяси, экономикалық, әлеуметтік, экологиялық, ақпараттық және индивиділік сияқты әр түрлі аспектілері келетін ғылыми зерттеулердің талдау объектілеріне айналып отыр.

Әдебиет:

1. Кулагин В.М. Международная безопасность: Учебное пособие для студентов вузов. - М.: Аспект Пресс, 2006. -319 б.
2. Международные отношения: социологические подходы/ Рук.авт.колл.проф. ПАЦыганков. - М.: Гардарики, 1998. -756.
3. Белков О.А. Понятийно-категориальный аппарат концепции национальной безопасности //Безопасность. -1994. - № 3. -26 б.
4. Лебедева М.М. Мировая политика: Учебник для вузов. - М.: Аспект Пресс, 2004. -351б.
5. Казахстанская политологическая энциклопедия. - Алматы: Казакстан даму институты, ҚазҰУ, 1998.-447 б.
6. Косолапов Н.А., Сила, насилие, безопасность: современная диалектика взаимосвязей//Мировая экономика и международные отношения. -1992. - №11. -6-1166.

ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ - ГЛОБАЛЬНАЯ ПРОБЛЕМА СОВРЕМЕННОСТИ

**Жотабаев Н.Р. кандидат политических наук,
доцент кафедры политологии КазНУ им. аль-Фараби**

Ныне перед мировым сообществом стоят важнейшие задачи, без эффективного решения которых мир на Земле не будет стабильным. Это - предотвращение распространения оружия массового уничтожения, борьба с международным терроризмом, экономические и информационные аспекты обеспечения безопасности.

Между тем, состояние окружающей среды, последствия ядерных испытаний, колоссальные загрязнения атмосферы и другие коллапсы происходящие на Земле, оказывают серьезные влияния на изменения климата, на здоровье населения и природы.